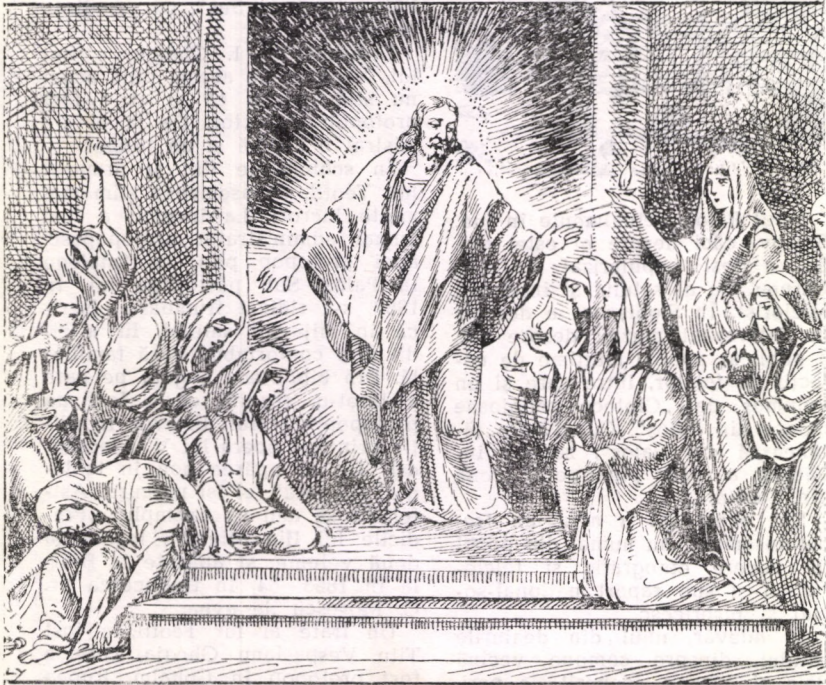

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Simbolul Credinței (XIII)

(Art. 7, 11—12). Dumnezeu Judecătorul și Desăvârșitorul

5. *Învierea morților.* — Din Descoperirea dumnezeiască cunoaștem, prin credință, atât ceea ce este mai însemnat cu privire la începutul lumii noastre de aici (Evr. 11, 3), cât și despre sfârșitul lumii actuale, atât cît înțelepciunea divină a socotit de trebuință a fi cunoscut pentru viața omenească și desăvârșirea acesteia. Astfel, sfârșitul lumii este o certitudine, dar fără ca cineva, afară de Dumnezeu, să știe cînd (Matei 24, 35; I Cor. 7, 31).

Cu puțin înainte de sfârșitul lumii va fi, prin atotputernicia dumnezeiască, învierea morților. Această, adică învierea morților, înseamnă că sufletele tuturor oamenilor care au trecut în viața de dincolo, despărțindu-se prin moarte de trupurile lor, se reunesc cu trupurile lor pe care le-au avut în viața aceasta, și așa așteaptă judecata universală, rămînînd tot așa, și după judecată, pentru veșnicie.

Totodată, aceasta, adică învierea morților, mai exprimă și adevărul că, propriu-zis, numai trupul omului înviază, nu și sufletul, pentru că sufletul este din creație nemuritor, și că moartea este despărțirea sufletului de trupul cu care a viețuit împreună pe pămînt, eveniment tragic în destinul omenesc, fiind descompunere a ființei umane în elementele din care a fost alcătuită la creație și pe parcursul vieții de aici; iar învierea morților este astfel refacerea într-o formă nouă de existență și pentru veșnicie a unității vii a ființei omenestii.

De aici rezultă, de asemenea, și o indicație asupra răspunsului la întrebarea: de ce înviază trupul?, și, în general, la întrebarea: de ce înviază morții? — Învierea morților este act al atotputerniciei, dar în același timp și al dreptății divine. Căci dacă omul în întreaga lui viață pămîntească a trăit și a activat cu sufletul și cu trupul, nedespărțite, este drept ca la urmă să fie răsplătit sau pedepsit în întreaga lui fire, suflet și trup. Dacă ar fi altfel, adică dacă numai unul din elementele componente ale firii omenestii, fie sufletul, fie trupul, ar primi aparte unul de altul răs-

plata sau pedeapsa corespunzătoare vieții petrecute pe pămînt, atunci, în chip vădit, atotdreptatea dumnezeiască ar fi atinsă, ceea ce nu se poate cugeta în ordinea credinței, fiind vorba de judecata lui Dumnezeu, care nu se poate contrazice pe El însuși lucrînd într-un chip după atotputernicie și într-unul, opus, după dreptate.

Și, mai departe, dat fiind caracterul personal al vieții omenestii dimpreună cu elementele care o compun, după voința Creatorului ele nefundându-se cu viața și elementele corespunzătoare ale altor persoane, urmează și aceea că trupurile înviate vor fi aceleași care au trăit în viața pămîntească și, la înviere, se vor reuni fiecare cu același suflet cu care au viețuit pe pămînt. Căci, iarăși, numai așa se păstrează neatinsă dreptatea dumnezeiască, altfel, atât răsplata cît și pedeapsa ar putea fi gîndite ca primindu-se pentru vredniciei sau nevredniciei străine, adică avute de alte suflete sau de alte trupuri, ceea ce, în ordine divină, este de necegetat.

Sfînta Scriptură vorbește în mai multe locuri despre învierea morților: „Morții Tăi vor trăi și trupurile lor vor învia” (Is. 26, 19); „Vine ceasul în care toți cei din morminte vor auzi glasul Lui (al Fiului), și vor ieși cei ce au făcut cele bune, spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele, spre învierea judecării”, zice Domnul Hristos (Ioan 5, 28—29); învierea va fi a tuturor morților, va să fie „învierea morților: și a dreptilor și a nedreptilor” (F. Ap. 24, 15).

Învierea morților stă printre adevărurile de temelie ale credinței creștine, căci „Dacă nu este înviere a morților, nici Hristos n-a înviat. Și dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința noastră”, scrie Sf. Ap. Pavel către Corinteni (I Cor. 15, 13—14); „Iar Dumnezeu, Care a înviat pe Domnul, ne va învia și pe noi prin puterea Sa” (I Cor. 6, 14).

Despre trupurile celor înviași, potrivit Revelației dumnezeiești, se mai pot spune următoarele:

a) Trupurile înviate, asemănătoare trupului înviat al Mîntuitorului, vor fi ridicate pe un plan superior de existență și, cu toată

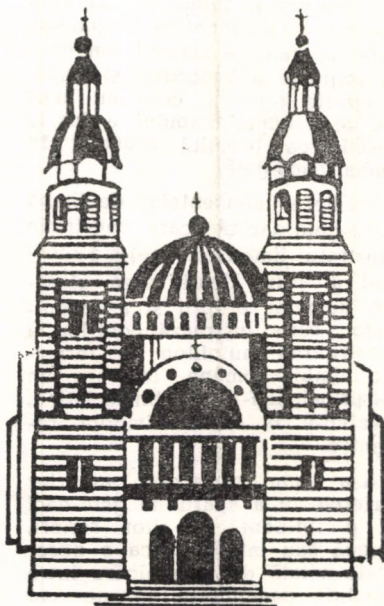
păstrarea identității lor ființiale cu ce erau pe pămînt, vor fi eliberate de nevoile vieții pămîntești și înduhovnicite sau spiritualizate, deci devenite nestricăcioase și ridicate deasupra oricărui conflict, opoziție sau luptă cu sufletul, mărite sau luminate, strălucitoare și, așa, demne și ele de cinstire, mărite ca și trupul lui Hristos după înviere „întru asemănarea slavei Sale” (Filip. 3, 21), înafară de slăbiciuni, deci puternice, nesupuse descompunerii, alterării sau nimicirii și, ca urmare, nemuritoare, moartea, „vrăjmașul cel din urmă”, fiind definitiv învinsă prin învierea lui Iisus Hristos (I Cor. 15, 26). „Se seamănă trupul întru stricăciune, înviază întru necinste, înviază întru slavă; se seamănă întru slăbiciune, înviază întru putere; se seamănă trup firesc, înviază trup duhovnicesc” (I Cor. 15, 42—44). „Căci trebuie ca acest trup stricăcios să se îmbrace în nestricăciune și acest (trup) muritor să se îmbrace în nemurire” (I Cor. 15, 53).

b) Dintre toate aceste calități ale trupurilor înviate ale dreptilor trupurile înviate ale nedreptilor sau păcătoșilor nu vor avea decît pe aceea a nestricăciunii și a urmării acesteia, nemurirea.

c) Trupurile înviate, și ale dreptilor între ei și ale nedreptilor între ei, nu vor fi la fel, ci se vor deosebi întreolaltă după măsura vredniciei, la cei buni, și după cea a nevredniciei, la cei răi, din timpul vieții pămîntești. Căci zice Domnul: „În casa Tatălui Meu multe lăcașuri sînt” (Ioan 14, 2), și Apostolul: „Alta este strălucirea soarelui și alta strălucirea lunii și alta strălucirea stelelor. Căci stea de stea se deosebește în strălucire. Așa este și cu învierea morților” (I Cor. 15, 41—42). Între înviașii buni, de o parte, și între înviașii răi, de altă parte, gradele și nuanțele de strălucire între buni și gradele și nuanțele de suferință între răi, sînt multe.

d) Cei care, la a doua venire a Domnului, buni sau răi, se vor afla în viață, nu vor mai muri, adică nu vor mai trece prin moartea obișnuită, ci, prin acțiune dumnezeiască, vor fi schimbați sau trecuți dintr-odată din starea acestei vieți în starea celor care au înviat, intrînd astfel în rîndul acestora (I Cor. 15, 51—52).

Pr. prof. Isidor Todoran

550 de ani de la moartea lui Alexandru cel Bun

Poporul nostru a știut din totdeauna să-și cinstească eroii din trecut, „dătorii de legi și da-tini”, a căror jertfă stă la temelia prezentului luminos care ne este dat să-l trăim. Între acești mari eroi ai trecutului loc de cinste i se cuvine și mușatinului Alexandru, căruia poporul i-a zis: „cel Bun”, care a cîrmuit cu dragoste și pricepere „Țara Moldovei” vreme de 32 de ani.

N-a fost un luptător cu spada în mină pentru apărarea hotarelor țării, cum a fost contemporanul său Mircea cel Bătrîn, cum va fi nepotul său Ștefan cel Mare, ori mai tîrziu Mihai Viteazul, căci primejdia otomană nu amenința încă hotarele pămîntului moldovenesc. Dar, printr-o politică înțeleaptă el a știut să trăiască în bună pace cu toți vecinii săi, astfel ca țara să prospere sub raport economic, cultural și bisericesc.

Datorită acestei politici, țara și-a păstrat drepturile suverane de a se autocîrmui, neadmițînd să se facă vreo „nedreptate în țara noastră, în moșia noastră și în tot hotarul nostru”, cum glăsuia o prevedere a unuia din tratatele externe încheiate de el. A vegheat și la consolidarea internă a tînarului stat moldovean, prin sfatul domnesc, cancelaria viovledală, împărțirea în ținuturi, ridicarea de cetăți de apărare etc. În o asemenea alcătuire internă și cu politica externă bisericească, Moldova a rămas ca stat de sine stătător, înfruntînd atîtea tulburări pe care le-au adus veacurile viitoare.

În atmosfera binefăcătoare a celor 32 ani de domnie pașnică (1400—1432), marele domn a izbutit să împodobească țara cu mîndre ctitorii care stau de strajă pînă azi și mărturie a geniului creator al neamului nostru. El este ctitorul Mănăstirii Bistrița de lingă Piatra Neamț, pe care a ales-o ca loc de veșnică odihnă, precum și a unei biserici noi la Mănăstirea Neamț, iar dregătorii de-ai săi au ridicat mănăstirile Moldovița și Humor.

Domnul face danii: moșii, vii, iazuri cu pește nu numai acestor mănăstiri ridicate din evlavie și cu jertfele sale materiale ori ale dregătorilor săi credincioși, ci și altora, ca Probota, Căpriană, Vărzărești, Bohotin, bisericilor Mîrăuți din Suceava și Sfînta Vineri din Roman.

Multe din aceste biserici de închinare vor fi fost înfrumusețate cu picturi de meșteri zugrăvi ai vremii, dintre care documentele consemnează pe Nichita și Dobre în 1415, pe Ștefan „zugravul” în 1425 miluți de domn cu mai multe sate pentru „dreapta și credincioasa lor slujbă”. În aceste mănăstiri se caligrafiau și se împodobeau cu miniaturi manuscrise slave și grecești de către renumitul caligraf Gavriil Urie din Mănăstirea Neamț, care a format o adevărată „școală” de copiști. El a copiat mai multe Tetraevanghele — dintre care unul greco-slav din 1429 care se păstrează în Biblioteca „Bodleiana” din Oxford —, precum și volume cuprînzînd cuvîntări ale Sfinților Părinți.

Dar grija lui Alexandru cel Bun, față de Biserica din țara Moldovei, s-a manifestat și în alt chip. Din inițiativa lui în anul 1401 s-a făcut împăcarea între Patriarhia ecumenică din Constantinopol și Moldova, între care izbucniseră neînțelegeri pe tema recunoașterii a doi ierarhi moldoveni.

Cu deplină înțelegere, Patriarhia a recunoscut pe mitropolitul Iosif, „rudă cu domnia țării”, cum spunea tomosul patriarhal, ca înfiștător legiuit al Bisericii din Moldova. Cu sprijinul domnului, mitropolitul Iosif și-a continuat mulți ani activitatea pastorală împreună cu vîlădicii săi sufragani de la Rădăuți și Roman.

Nu trebuie să uităm că prin grija domnului moldovean, în anul 1402 au fost aduse de la Cetatea Albă moaștele Sfîntului Ioan cel Nou, care a primit acolo martiriul, prin anul 1330, nevoind să-și lase credința ortodoxă. Aduse cu mare solemnitate, moaștele au fost așezate în biserica Mîrăuți din Suceava (azi se găsește în Mănăstirea Sf. Ioan cel Nou din același oraș). Cu acest prilej învățatul călugăr Grigorie Țablac — un „valah” din sudul Dunării, care va ajunge apoi mitropolit al Kievului — a rostit o frumoasă predică despre *viața Sfîntului Ioan cel Nou*, care este socotită prima lucrare originală scrisă în Moldova. De atunci încocoace, Sfîntul Ioan este socotit ocrotitorul și apărătorul Moldovei. În fața sfințelor sale moaște se închină și azi nenumărați credincioși din țară și străinătate, mai ales în ziua pomînirii sale, la data de 2 iunie a fiecărui an.

Alexandru Vodă, domnul Moldovei, a fost „bun” nu numai pentru propriii fii ai neamului său românesc, ci și cu cei de alte neamuri și credințe religioase care s-au așezat în ospitaliul pămînt moldovenesc. Așa de pildă, pentru credincioșii catolici sași, unguri și secui din țară s-a înființat biserica, sprijinind pe slujitorii lor. Printr-un hrisov dat la 30 iulie 1401, a încuviințat înființarea unei episcopii la Suceava, pentru credincioșii armeni din țara sa. Husiții din Cehia, Ungaria și Transilvania au găsit adăpost tot în Moldova la Tîrgu Trotuș și în alte părți.

În 1414—1418 a îngăduit reprezentanților minorităților catolice din Moldova să ia parte la un sinod sau conciliu, care a avut loc la Konstanz (în sudul Germaniei Federale de azi). Prin toate aceste acțiuni Alexandru cel Bun apare ca un adevărat precursor al „ecumenismului” de azi, înscriind o pagină luminoasă în istoria poporului nostru.

Domn luminat, cu dragoste de popor, ctitor de biserici sfînte, îndrumător al activității culturale artistice, organizator al vieții interne a noului stat, priceput diplomat, sprijinitor al celor de alt neam așezați printre români, Alexandru Vodă cel cu chipul și fapta „Bun”, este pe deplin îndreptățit la omagiul și recunoștința noastră, mai ales acum, la împlinirea a 550 de ani de la trecerea sa la cele veșnice, cînd poporul român îi cinstește faptele sale mărețe de patriotism și de sprijinitor al Bisericii moldovene.

„Capacitatea sa organizatorică, grija pentru buna gospodărire a țării și strădania pentru întărirea independenței acesteia au creat din chipul lui Alexandru cel Bun, în conștiința contemporanilor români și străini, imaginea conducătorului ideal, a domnitorului simbol al aspirațiilor poporului său, imagine care a dăinuit peste veacuri, pînă la noi” — cum bine este caracterizat în presa noastră de astăzi.

† LUCIAN FĂGARĂȘANUL
Episcop-vicar

„Cununi de pietre scumpe...“

Este cununia o Taină sfântă în rîndul și de o potrivă cu celelalte sfinte Taine ale Bisericii? Dacă ne gândim că cea mai veche binecuvîntare dată de Dumnezeu omului este aceea a „creșterii și înmulțirii” împreună cu aceea a „stăpînirii” pămîntului; Dacă ne gândim că prin însoțirea binecuvîntată de Dumnezeu la perpetuarea vieții pe pămînt — fapt pentru care ei au nevoie de un Har special; dacă ne gândim că această binecuvîntare și sfințire a mirilor este izvor de Har, atunci va trebui să admitem că într-adevăr Cununia este o Taină sfântă, în rînd și de o potrivă cu toate celelalte sfinte Taine ale Bisericii.

Căsătoria, însoțirea liberă între cei doi soți, întemeiată pe credință și iubire, se realizează prin *cununie*, adică prin încununarea lor cu cununii — simbolul puterii și al binecuvîntării date lor de la Dumnezeu prin lucrarea preotului, în vederea întemeierii unei noi unități sociale, a unei celule noi în zidirea duhovnicească a societății și a Bisericii. Dacă prin Taina sfintei Preoții se dă celor aleși, chemați și sfințiți Harul de „a face creștini” născîndu-i a doua oară prin Sf. Botez (de unde și îndreptăcirea de a fi numiți *părinți*, în sens duhovnicesc), Mirilor li se dă Harul de a naște și a crește fii pentru împărăția lui Dumnezeu, ceea ce este, de bună seamă, o cinste dar și o jertfă liber consimțită de ei. „Pus-ai pe capetele lor cununii de pietre scumpe” — zice Psalmistul, înțelegînd prin aceste *pietre scumpe virtuțile* pe care Harul cununiei le dă puțință să le realizeze în viața lor conjugală. Numai în măsura în care ei realizează aceste virtuți, însoțirea lor se înalță la demnitatea cerească pe care o vizează rugăciunea preotului: „priește, Doamne, cununile lor în altarul Tău cel mai presus de ceruri...”

Cununia este deci Taină sfântă pentru că ea conferă un Har, ba chiar mai multe Haruri necesare mîntuirii noastre sufletești. „Harul dumnezeiesc este cerut pentru cei ce se căsătoresc ca să poată frîna tendința spre sa-

tisfacerea exclusivă a poftelor trupești care coboară pe fiecare din cei doi la starea de obiect al egoismului pătimaș al celuilalt, ca să poată frîna orice altfel de egoism și infidelitate a unui soț în raporturile cu celălalt; e cerut pentru întărirea răbdării fiecăruia față de insuficiențele celuilalt și a voinței de ajutorare a lui, ca să facă adîncă iubirea lor în Hristos... e cerut pentru nașterea de prunci” (Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. III, București 1978, p. 201). Sfințul Ioan Gură de Aur vede în cunună *simbolul ascezei conjugale*, pentru care se și cîntă în ritualul cununiei ortodoxe un tropar închinat Sfinților Mucenici „care bine s-au nevoit și s-au încununat” de la Dumnezeu pentru jertfa vieții lor adusă ca mărturie a credinței lor. Încununarea de bună seamă, dă mirilor „cînste și mărire” dar în același timp le amintește că ei s-au legat să înfrunte împreună greutățile vieții, să lupte împotriva isptelor, să se sfințească unul pe altul — după cuvîntul Sfințului Apostol Pavel (I Cor. 7, 14), să se jertfească unul pentru altul și ambii pentru copiii pe care îi vor aduce pe lume, fapt simbolizat atât de frumos prin gustarea din același pahar de vin, care este și puțin dulce și puțin amar. Ei trebuie să știe că încheie Taină sfântă pentru tot restul vieții și că această viață trebuie s-o petreacă împreună și la bine și la rău, și la dulce și la amar.

„Nunta este din rai...” — exclamă un teolog al nostru. Fără îndoială că așezarea Tainei, pe lângă toate controversele teologilor, trebuie căutată în gîndul lui Dumnezeu de a crea pe om nu ca un *unicat*, ci ca o *dualitate*, o dualitate care se completează, destinată „creșterii și înmulțirii neamului omenesc” (Facere 1, 18). Taina nunții își găsește sensul și sfințenia de Taină în binecuvîntarea dată de Dumnezeu ființei umane în integritatea ei: „și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie” (Facere 1, 27). Sfințul Ioan Gură de Aur observă că „vorbind

de doi Dumnezeu vorbește de unul singur”.

Cea dintîi dintre „pietrele scumpe” din cununa Tainei nunții este de bună seamă *unitatea* mirilor cuprinsă în cuvintele Creatorului: „va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amîndoi un trup” (Facere 2, 24). Reluînd aceste cuvinte în fața fariseilor, Iisus adaugă: „Așa încît nu mai sînt doi ci un trup. Deci ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă” (Matei 19, 5). Reproducînd aceste cuvinte, dar mai ales participînd la nunta din Cana Galileei, Mîntuitorul Iisus Hristos vrea să arate că este același Dumnezeu adevărat și Fiul lui Dumnezeu care a dat protopărinților binecuvîntarea creșterii și înmulțirii lor, iar acum, în Cana Galileei, întărește sfințenia dată nunții în rai. Nu mai sînt doi, ci un trup. Cum vine aceasta, se întreabă omul obișnuit să vadă numai cele din afară, deoarece se vîd și pe mai departe a fi două trupuri? Dar, rîmînd doi, dar numai din punct de vedere al trupurilor; sufletește, ei alcătuiesc o unitate deplină. „După cum florile împletite formează o cunună, tot așa și în Taina cununiei gîndurile, simțirile și voința mirilor se unesc, se împletesc ca o cunună de flori și formează o singură ființă”. Acest adevăr este ilustrat și de felul în care Biserica a întocmit gradele de rudenie. Ea a stabilit, de pildă, că între văr și vărul al treilea ar fi opt grade de înrudire și, deci, nu mai sînt înrudiți. Între văr și vărul al doilea sînt șase grade de rudenie, deci sînt înrudiți. Între văr și vărul primar, sînt patru grade. Între frate și frate, două. Între părinți și copii, un singur grad, deci înrudenie cea mai apropiată. Cîte grade sînt între soț și soție? Biserica zice: între soț și soție nu este, nu poate și nu trebuie să fie nici o înrudire căci *ei sînt una*. Precum un om nu poate fi înrudit cu sine, așa nu poate fi înrudire între soț și soție.

Prot. Dr. Gheorghe Lițiu
(Continuare în pag. a 4-a)

Din trecutul unui sat

Satul Paloș, actualmente în jud. Brașov, căci despre el este vorba, a fost popularizat de Gh. Cernea, fiu al satului și însemnat folclorist. În Sighișoara a deschis un interesant muzeu despre sat, a publicat apoi o mulțime de colecții de folclor, între care și un volumaș de „Cîntece religioase culese din Paloș”. Cu „Nunta țărănească din Paloș”, zelosul învătător a ajuns pînă pe o scenă din Capitală.

Dar acest sat a avut un trecut însemnat, nu numai din punct de vedere etnografic și folcloric, ci și sub raport național-social și bisericesc.

În adevăr, unul din dealurile satului, dinspre comuna vecină Beia și care e acoperit de peri, poartă pînă azi numele de „Chilia”, indiciu sigur că acolo a fost pe vremuri o așezare monahală, pusnici, la care alergau credincioșii din împrejurimi.

În sat încă se află un toponim interesant: „Ulița Popilor”. E o străduță de lingă cimitir. Pe vremuri în cimitir se afla o biserică de lemn. E incontestabil că acolo a fost în illo tempore, adică în sec. al XVIII-lea, o modestă școală de citeva luni sau săptămîni de pregătire a preoților. Se știe că înainte de a avea un învățămînt teologic organizat, pregătirea noilor preoți se făcea la mănăstiri sau la unele biserici de mir, unde slujitorii aveau o pregătire teologică mai ridicată. În străduța menționată, candidații la preoție, își aveau locuința, erau „gazdele”, iar în biserică din vecinătate, își făceau instrucția și practica.

Că într-adevăr Paloșul a fost în trecut un centru românesc și ortodox, rezultă din aceea că a fost reședință de protopopiat și apoi faptul că în noiembrie 1784 — în timpul răscoalei lui Horia, Cloșca și Crișan — s-au adunat acolo 30 de preoți români, care hotărîră să înceapă și în acele părți răscoala. Planul lor era să meargă mai întîi asupra Sighișoarei și după cucerirea ei, să se ducă și să pună stăpînire și pe Ibașfalău. Dar acei revoluționari nu se mulțumiră cu atîta, ci au trimis o deputație la Horia, și au adunat bani cu care să procure arme din Sighișoara.

La 150 de ani de cînd a avut

loc acest eveniment în Paloș, Despărțămîntul „Astra” din Tirnava Mare, a așezat o placă comemorativă.

În 1794 e menționat ca preot în Paloș: Iancu Gheaja. Nu știm din ce părți a venit, probabil de pe Tirnava. Nu-i cunoaștem nici activitatea. Ceea ce însă știm cu siguranță e că el a întemeiat în Paloș o adevărată „dinastie” de slujitori cu numele Gheaja care au păstorit aici ca preoți și protopopi, mai bine de un veac și jumătate.

Fiul lui Iancu a fost: Ioan Gheaja. De acesta știm mai multe. El a zugrăvit biserica de lemn și de la el ne-a rămas o icoană zugrăvită în 1800. Ei a fost multă vreme protopop în „varmeghia Bălgradului de Sus”, cu reședința în Paloș.

Urmașul lui I. Gheaja, e fiul lui, Nicolae. De acesta pînă acum nu știm numai că și el a fost protopop și pictor. De la el s-a păstrat o icoană și un prapor.

În schimb de fiul și urmașul lui: Teofil, de asemenea știm mai multe lucruri. La început a fost numai administrator protopopesco, apoi protopop plin, se înțelege în Paloș. Sub păstoria lui, în 1882, s-a ridicat frumoasa biserică în mijlocul satului. El a zidit și o confortabilă casă familială. Din biblioteca bogată pe care a lăsat-o, rezultă că a fost un protopop cărturar. El avea în ediția princeps opera lui V. Alecsandri. Tot ce apărea nou în teologie, „în țară”, el își procura. Astfel, ca să dau un exemplu: „Predicile lui Ilie Miniat”, legate în două volume, și apărute la Brăila în 1863—64, în traducerea pr. C. Moșescu, le avea.

Un frate al lui Teofil, a fost Titu Vespasianu Gheaja, care a fost protopop în CohaIm, Rupea de azi, atunci cînd sediul protopopiatului s-a mutat din Paloș în mijlocul orașului. Acest Gheaja a publicat în 1875, în Tipografia arhidiecezană din Sibiu, un valoros volum de predică funebre, intitulat: „Anghira creștină”.

Un alt frate al lui Teofil Gheaja a fost Irom Gheaja, care după ce a făcut „Academia de Drepturi” din Sibiu, a fost judecător în Vălenii de Munte. El s-a dus ca voluntar în războiul de Independență a României, făcînd parte din regimentul II de linie, împreună cu alți transilvăneni. El a trimis corespondențe de pe front la „Telegraful Român” din Sibiu; una chiar lungă din preajma Plevnei (cf. Tel. Rom. nr. 96 din 4/16 dec. 1877).

Ultimul slujitor al Paloșului, cu numele Gheaja, a fost fiul lui Teofil: Emil Gheaja. El s-a stins din viață în 1948. Acest preot a avut o voce plăcută și a dovedit multă conștiințiozitate în îndeplinirea serviciului. În 1916, a refuzat să se ducă în Sopron, și a așteptat armata română, cu care apoi a și trebuit să se retragă. La cucerirea Paloșului au căzut trei ostași români: Vasile, Grigore și Ioan. Pe acești trei eroi români, care simbolizau unirea pe vecie a celor trei Țări române, au fost mereu cinstiți la biserică de pr. Em. Gheaja, alături de cei trei ierarhi sfinți.

S-a spus: „Pas de documents, pas d'histoire”. Iată însă că unorii și toponimicele sînt convingătoare ca și documentele.

Prof. A. Radu

Mărturii privind scrierea geto-dacilor

Întotdeauna rezultatele cercetărilor legate de atestarea și descifrarea vechilor scrieri au trezit în egală măsură interesul specialiștilor și a publicului larg, receptiv la noile posibilități de cunoaștere a istoriei societății omenescii din diferite colțuri ale lumii.

Descoperirea unor inscripții scrise cu litere latine, ca cea de pe vasul ceramic din așezarea civilă de la Sarmisegetuza („DECEBALUS PER SCORIOLO”) sau inscripțiile din așezarea dacică de la Ocnița, au determinat pe unii cercetători a emite ipoteza necunoașterii scrișului la geto-daci înainte de contactul cu civilizația greacă și cea romană. S-a avut în vedere, se pare, și afirmația lui Claudius Aelianus (*Felurite istorioare*, VIII, 6), ce prelua o informație de la Androtion, contemporan cu Demostene (*Arg. 54* (36) și din care rezulta următoarele: „Se pare că dintre vechii tracii nimeni nu cunoștea scrierea... Ba încă toți barbarii ce locuiau în Europa socoteau că ar fi o mare rușine să folosească scrisul. Cei din Asia — după cum se spune — îl folosesc într-o mai mare măsură”. Așadar, Aelianus și Androtion nu excludeau posibilitatea ca tracii din Europa să cunoască și să folosească scrierea. Această observație este confirmată, după cum se va vedea, și de alte relatări, de astăzi datate romane, ca și de descoperirea unor inscripții pe teritoriul patriei noastre.

Ovidiu în *Scrisori din Pont* (II, 9, 38; II, 9, 51—54) afirmă: „O, Cotys, urmaș demn al părintelui tău”. „Poeziile tale sînt o dovadă, dacă ai îndepărta de pe ele numele tău, / așa spune că nu

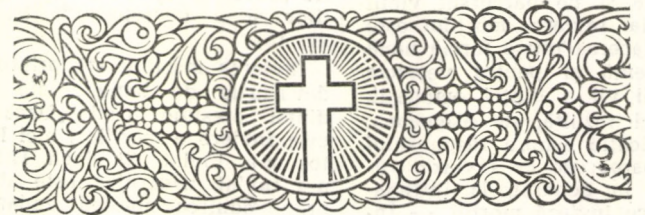
le-a compus un tînăr trac / în acest ținut Orfeu nu mai este singurul poet, / iar în țara bistoniană este mîndră de talentul tău”. Dio Cassius în *Istoria romană* (LXVIII, 7, 1) relatează că Domițian, fiind înfrînt de marcomani, este nevoit a încheia pace cu geto-dacii, iar Decebal trimite pentru aceasta o solie condusă de Diegis. Deși această pace nu confirma pentru împăratul roman o victorie, Domițian „ca un biruitor, trimise la Roma întreprinderi, niște așa ziși soli ai lui Decebal și o pretinsă scrisoare de-a acestuia, despre care se spune că ar fi plămuit-o el”. Chiar dacă scrisoarea n-ar fi fost autentică împăratul n-ar fi folosit-o dacă Decebal ar fi fost considerat ca un neștiutor de carte. Tot în aceeași lucrare a lui Dio Cassius (LXVIII, 8, 1) mai aflăm că atunci „cînd Traian a pornit împotriva Dacilor și se apropia de Tapae, locul unde barbarii își aveau tabăra, i se aduse o ciupercă mare, pe care era scris cu litere latine ca atît ceilalți aliați cit și burii sfătuesc pe Traian să se întoarcă și să facă pace”.

Mostre materiale de scriere geto-dacă ne-au fost furnizate de o serie de descoperiri arheologice, între care se numără și cele de la Corbi-Argeș, Drobeta-Turnu Severin, Radovanu-Ilfov sau Gir-la Mare-Mehedinți. Descoperirea, dar mai ales descifrarea inscripției de la Corbi are o triplă semnificație: ea ne furnizează date deosebit de prețioase despre nivelul atins de cunoștințele geto-dacilor în astronomie, cartografie și matematică, fiind în stare a aprecia și evoluțiile înregistrate în privința scrierii. De origine

meteorică și cu o formă ovală, piatra are incizate de-a lungul circumferinței o inscripție, iar pe fețele laterale hărți cuprinzînd teritoriul Daciei, Sciției, Anatoliei și Transcaucaziei. Acest fel de scriere reprezintă pe scara evoluției o fază mai nouă (silabico-fonetice) înfrîntă pe teritoriul de sud-vest și est al României. Cercetări recente au stabilit încă două faze anterioare, una silabico-pictografică în neolitic și silabico-ideografică în epoca mijlocie a bronzului, a cărei citire se făcea în bustrofedon (de la dr. spre st.). Investigația științifică, coroborînd rezultate obținute în lingvistică, antropologie, arheologie, etnologie și astronomie, a continuat și pe ceramica din Gir-la Mare, caracteristică unei zone mai largi, cuprinzînd sud-estul României, nord-estul Iugoslaviei și nord-vestul Bulgariei. Acordarea de valori fonetice, ținîndu-se cont de valorile scrierii din epoca mijlocie a bronzului și transformările fonetice care au avut loc de-a lungul timpului, a dus la descifrarea textului redactat în limba daco-getă.

Studierea elementelor de limbă traco-geto-dacică (care constituie substratul limbii române) s-a efectuat și prin identificarea gloselor, numelor proprii și a toponimelor, care ilustrează contribuția substratului autohton la formarea limbii române, la care un rol principal l-a avut limba latină, așezînd-o în rîndul limbilor romane.

Așa cum remarcam anterior scrierea nu a apărut la geto-daci ca o influență a altor scrieri, greacă sau latină, ci ca o necesitate vitală de comunicare între membrii comunității umane sau

a unităților tribale, necesitate izvorită din relațiile social-economice sau din exteriorizarea gîndurilor privind cunoașterea naturii, stăpînirea ei în folosul omului și crearea unei vieți spirituale de-a lungul timpului. Rădăcinile acestei scrieri se leagă, se împletesc cu rădăcinile scrierii la alte popoare contemporane lor, existînd legături, influențări reciproce, poate mai mari dinspre

daci spre scrierile sudice decît invers, după cum s-a afirmat. În orice caz, o scriere cu mult mai înainte de greci și de romani, de la care nu se mai poate afirma că au împrumutat geto-dacii scrișul. Urme ale acestei scrieri se întîlnesc, fără exagerare, chiar în timpuri mai recente, existînd o serie de argumente în acest sens.

Prof. Eugen Lazăr

Mihail Kogălniceanu ctitorul bisericii din Tuzla jud. Constanța

— La 90 de ani de la moartea lui —

Mihail Kogălniceanu — mare bărbat al renașterii românești și politician de prestigiu al națiunii din secolul al XIX-lea — de la a cărui moarte s-au împlinit 90 de ani, în 1981, pe lângă prodigioasă activitate cultural-literară, fiind aplecat cu respect asupra istoriei țării sale și reflectând cu încredere la viitorul ei, a îndeplinit un rol important în actele epocale ale neamului nostru, cu deosebire la cele din anii 1848, 1859 și 1877.

În ce privește revenirea Dobrogei în granițele ei firești, marelui om de stat a îndeplinit o misiune majoră, prin aceea că a cultivat din vreme, în rindul locuitorilor ei, ideile acestui important eveniment, a luptat și a tratat în numele țării cu marile puteri și personalități ale vremii realizarea acestei provincii la Țara de la care fusese smulși, a intervenit pentru introducerea cit mai grabnică a administrației române în acest ținut străbun, precum și pentru perfectarea imediată a tuturor formalităților de rigoare în acest scop, pregătind, în același timp, oameni potrivii în vederea ocupării posturilor respective. Astfel, rezolvarea problemelor legate de proclamarea independenței de stat a României și constituirea apogeuului activității diplomatice a lui Mihail Kogălniceanu.

Dar acest mare reprezentant al înaintașilor noștri se interesa de Dobrogea nu numai în calitate de ministru, deci ca om politic și diplomat, ci și ca membru al Academiei Române. În această calitate el a acordat atenție deosebită anticăruților și vestigiilor arheologice, arătând într-o sesiune generală din 1881 a acestui înalt for științific românesc că între urmele civilizațiilor care s-au succedat pe teritoriul dintre Dunăre și Mare — „Constanța mai cu seamă, împreună cu vecinătățile ei, s-a constatat că ocupă locul unde a fost Tomis și este plină de resturi antice, fie monumente, fie inscripții antice”. De asemenea, a cerut Academiei să instituie o comisie specială pentru a face cercetări în Dobrogea, el însuși devenind membru al acestei comisii pe care o stimula în vederea unor studii perseverente și științifice în această străveche regiune românească. El a propus aceluiași for adunarea, recuperarea, studierea și păstrarea tuturor inscripțiilor și fragmentelor care au aparținut edificiilor antice din Dobrogea și erau folosite până atunci în locuri nepotrivite ca pietre de temelie sau materiale de rind la diferite case și alte clădiri moderne de către oameni care nu-și dădeau seama de valoarea lor.

S-a constatat că după revenirea Dobrogei la patria-mamă, pentru realizarea căreia a depus eforturi remarcabile, Mihail Kogălniceanu a îndrăgănit și mai mult această provincie transdanubiană. Aceasta se poate vedea și din faptul că după 1878, el mai des decât în orice altă parte a țării se afla

la Constanța, unde, împreună cu alte rude ale sale, avea chiar și case — proprietate personală.

Dovadă că marele cărturar și militant politic român era atras de această istorică parte a țării noastre, dar mai ales, de Constanța, unde el își stabilise locuința, este scrisoarea lui cea de pe urmă trimisă din Paris, înainte de a fi operat, fiului său Vasile, în care sublinia: „Dacă va voi Dumnezeu să scap, voi a mă-ntoarce imediat în țară și-mi voi continua cura la Küstendje” (numele turcesc al Constanței).

În lista celor ce dețineau, în acel timp, proprietăți funciare în actuala comună suburbană Tuzla, care se află pe artera internațională Constanța—Mangalia, conform documentelor de arhivă, este trecut și numele marelui istoric și om politic Mihail Kogălniceanu, împreună cu fiul său Vasile și cu fratele său Constantin.

Dar această proeminentă personalitate a neamului nostru din secolul al XIX-lea și-a dovedit contribuția sa în Dobrogea și pe linie bisericească, ctitorind o biserică ortodoxă la Tuzla, în anul 1884 cu hramul „Sf. Ecaterina”, într-o pomenea a mamei și soției sale care purtau acest nume.

Într-o lucrare intitulată *Pe urmele lui M. Kogălniceanu*, autorii respectivi, printre altele, au redat și următoarele: „... print-un prim testament, anulat ulterior, exprima dorința să fie înhumat în pământul Dobrogei dezrobă în timpul ministeriatului său la Externe”. Probabil că în acest scop a zidit biserica de la Tuzla, edificiu pentru care întocmise la 6 septembrie 1884, ziua când împlinea 67 de ani, pisană de mai jos: „Eu Mihail Kogălniceanu, fiul întâi născut al marelui vornic de Moldavia Ilie Kogălniceanu, după 46 ani de viață și lupte politice, retras-m-am și datu-mi-am un merit repaus în vechea posesiune a lui Traian împăratul pe pământul bătrinei Dobroge... Aici în amintirea marilor evenimente din 1877—1878, la care am participat și eu ca ministru de Externe, ridicat-am la moșia mea de curind întrupată: capul Tuzla pe M. Neagră această biserică împodobită cu fragmente din antică Mitropolie a Constanței, așezînd-o sub patronajul etern amintitor al repausatei mele Ecaterina Stavillă și a soției mele, Ecaterina, născută Jora”.

Se cunoaște faptul că Mihail Kogălniceanu, în lucrările sale de cercetare, s-a ocupat și de istoria bisericească, uneori și de cea din timpul formării și dezvoltării poporului român. De aceea, credem că în această inscripție privind fondarea bisericii din Tuzla, în mod expres pomenește și de străvechii centru eclesiastic din Tomis, care în secolul VI a fost ridicat la rangul de mitropolie, de la catedrala căreia, poate, unele fragmente au fost găsite și puse intenționat la temelie și în zidurile acestei biserici, fiind ca astfel, acest lăcaș ortodox de închinare ridicat de el, să reprezinte continuitatea legăturii cu vechile edificii creștine din Dobrogea.

Această biserică zidită din piatră, s-a renovat la exterior în anul 1964, iar în 1967 s-a pictat în tempera de către pictorul preot Constantin Lembrău din Constanța, în timpul și prin strădania preotului paroh Moise Păun.

În interiorul acestui sfânt lăcaș se păstrează, cu respectul cuvenit, ca obiecte de cult donate de ctitor următoarele:

— Un policandru de alamă cu inscripția în caractere latine: „Bisericii de la Capul Tuzla Ctitorul Mihail Kogălniceanu 8 noiembrie 1884”. Acest policandru are la partea superioară o stemă bifală cu două coroane și deasupra fiecăreia o cruce, dedesubt șapte brațe, iar la partea inferioară, din cele două se păstrează numai șase brațe.

Fii ai aceleiași Biserici Ortodoxe Române

La sfârșitul involburatului secol al 18-lea, când unii episcopi uniți de la Blaj asaltau „Secția catolică” a guvernului transilvan cu crîncenile lor recomandări de-a se aplica fără preget și energie „remedii externe” puținelor mănăstiri și schituri ortodoxe care scăpaseră ca prin minune de tunurile „misionare” ale cruntului general austriac Nicolae Adolf de Buccow și de devastările cătanelor împărătești, protopopul unit Petru Maior, împreună cu secretarul Consistoriului ortodox din Sibiu, Aron Budai (și el român unit) și cu vicarul făgărășan Ioan Para, au pus la cale, în 1798, convocarea unui congres național al clerului ortodox și unit, cu scopul de a stinge unirea cu Roma și de-a lecu astfel „stricarea” poporului român.

Era limpede pentru toți oamenii înțeleghători că numai „o meteahnă străină” — cum se exprima Petru Maior — a reușit să-i dezbină bisericește pe românii ardeleni. Zădărnicia încercărilor făcute în scopul nimicirii Bisericii Ortodoxe era evidentă: un secol întreg de lupte epice pentru conservarea credinței din străbuni, purtate de românii ortodocși ardeleni, iar pe de altă parte indispozițiile declarate ale unor fruntași bisericești uniți față de consecințele actului nefast de la 1698—1700, tindeau să reazeze lucrurile în făgașul lor firesc.

Simțul de înfrățire românească lucra viguros, topind rămășițele urii confesionale.

Învățînd din pănăile dureroase ale trecutului nu prea îndepărtat, episcopii români Gherasim Adamovici și Ioan Bob pășeau în frățescă înțelegere pe scena luptelor politice de câștigare a drepturilor naționale pentru poporul martir pe care îl păstoreau. Momentul era favorabil unei împăcări care promitea să aducă iarăși „la statul lor cel dintîi”, „cele rău strămutate” (Petru Maior) prin dezbinarea bisericească de la 1698—1700.

Firește că „rugările” făcute în acest scop la locurile cuvenite, n-au reușit să obțină permisivitatea de întrunire a congresului plănuit. Această încercare de a înlătura pricinile de încordare dintre fiii poporului român din Ardeal, își are însă semnificația ei. Ea dezvăluie adevăratele simțăminte de care erau însufleții românii din cele două „străni”, sătui și unii și alții de precopseala cu care s-a soldat „deschilirea” lor.

La vremea aceea, exceptînd cancelarile Curții vieneze și ale guvernului transilvan, numai o mină de teologi crescuți în spiritul exclusivist al institutelor papale, se mai înflăcărau, artificial

și trufăș, pentru beneficiile iluzorii ale unirii cu Roma.

Pe unii ca aceștia îi atingeau cu merită lipsă de cruțare, pleasna usturătoare a lui Petru Maior, în „Procanon”. Petru Maior nu era unicul militant de acest fel, sătul până peste creștetul capului de „beneficiile” exclusiv de lăudate, pe care uniația le-ar fi hărăzit poporului român din Ardeal.

Dacă astfel erau biciuiți apologetii papalității, recrutați dintre teologii Bisericii unite, de către fruntași ai aceleiași Biserici, atunci limpede este că unora ca aceștia li se tăgăduiește indirect, dar nu mai puțin ferm, orice legătură sufletească cu obștea dreptcredincioasă. Înstrăinați de acest popor, mai străin de el era omul pe care-l slujeau și înstituția pe care o reprezenta el: papalitatea — așa cum s-a văzut de atâtea ori.

De atâtea ori obida sfîșiaților în unitatea lor bisericească a dat în clocot, cerînd viguros să se pună capăt despăcării noastre confesionale. Se știe că, la 1848, rivna lichidării uniației luase proporții ample. La 1918, și mai virtos. Se cunosc bine piedicile care au aminat dorita reparație a deschilării noastre sufletești.

...Numai au aminat-o. Vrearea împlinirii ei nu s-a stins niciodată. Marele mitropolit al Ardealului, Nicolae Bălan, a arătat deslușit că unii n-aveau alte motive decît interese mărunte să se așeze sub obediența papei.

Ocazional, el spunea: „papa trăiește departe de poporul nostru și nu i-a pricinuit decît dureri și supărări destule. Dogma despre papalitate nu există în conștiința religioasă a poporului aparținător Bisericii greco-catolice. Ea poate să se găsească în mintea unor agenți ai papismului, crescuți în institutele papistașe și înstrăinați de sufletul neamului. Astfel supunerea față de Papa, ori uniația cu Roma, nu este altceva decît o firmă exterioară așezată de mîini străine pe perețele Bisericii unite. În dosul acestei firme trăiește și astăzi Ortodoxia de dinainte de 1700. Și atunci, crede cineva că această firmă exterioară poate să fie o piedică în calea întoarcerii Bisericii unite și a poporului ei la Biserica Ortodoxă a neamului, de care numai dușmanii noștri au despărțit-o?”

Simte poporul aparținător Bisericii Unite vre-o mustrare de conștiință ori vre-o greutate în calea întoarcerii sale acasă? Nici una! Pentru că poporul trăiește și astăzi (adică înainte de 1948) în unitatea de credință și de viață religioasă, în care a fost crescut de Biserica Ortodoxă întreg poporul românesc.

Constatarea aceasta este riguroasă exactă.

Vreme de un pătrar de mileniu (1698—1948) românii ardeleni n-au văzut pe meleagurile noastre nici un papă de la Roma. Ce legătură sufletească se poate încheia între turmă și păstor, cînd acesta nu apare niciodată în mijlocul credincioșilor cărora le reclamă ascultare fiiască și, mai ales, le impune supunere necondiționată?

Dar, cu toate acestea, românii ortodocși din Ardeal au cunoscut cu mult înainte de dezbinarea bisericească de la 1698—1700, atît papalitatea, cît și sentimentele, negative, ce le nutrea ea față de poporul nostru dreptcredincios. Istoria obiectivă stă mărturie în această privință.

Străbunii noștri au cunoscut Biserica latină ca Biserica a stăpînitorilor și ca Biserica a proprietarilor de moșii, care exploata pe iobagii români și lua dijma și de la românii ce nu se aflau pe moșiile ei. Acesta este numai un aspect al situației de fapt. Au mai fost și altele. Ele merg pînă la atitudinea avută față de necazurile noastre în chinurile „hatului” împlîntat pe Feleac ca într-o inimă înjunghiată... Nu mai insistăm...

Evenimentele istorice din toamna anului providențial 1948 au dat răspuns tuturor întrebărilor care se puneau în problema rivnăi unificării bisericești a românilor din Ardeal.

Problema aceasta a fost soluționată definitiv, odată pentru totdeauna.

Soluția au dat-o masele de clerici și credincioși foști greco-catolici.

Atunci, în 1948, reacția papalității față de actul săvîrșit, a fost promptă și dură. Pe toate lungimile de undă și de coloane de ziare aservite scopurilor ei, prin cărți și broșuri, prin elemente îndoielnice din rîndurile fugarilor și pe alte căi, care de care mai originale, ea s-a năpustit asupra făuritorilor actului reîntregirii noastre bisericești, acoperindu-i de ocări, de calomnii și amenințări.

Nu avem nimic de împărțit cu Biserica Romano-Catolică, cu credincioșii ei.

Pașnici și binevoitori, colaborăm în problemele de folos obștesc, de apărare a păcii lumii. Dar silniciilor noi nu ne plecăm.

Ceea ce s-a făcut, e bun făcut. Ce-i al nostru, păstrăm și dezvoltăm, nu cedăm nimic din el, chiar cînd cel ce revendică ce-i al altuia, este Papa Ioan Paul al II-lea.

Pr. prof. Dr. Grigorie Marcu

— Două sfeșnice din metal galben (probabil alamă) cu aceeași inscripție în caractere latine: „Bisericii din Capul Tuzla Ctitorul Mihail Kogălniceanu 8 noiembrie 1884”.

— Două sfeșnice din lemn și un iconostas, toate sculptate.

— Între cărțile de cult, la această biserică, se păstrează opt mineie pe lunile octombrie, noiembrie, decembrie, februarie, martie, aprilie, mai și iunie, tipărite cu caractere chirilice, în Tipografia Mănăstirii Neamț la anul 1846, pe vremea stareșului Neonil. Toate aceste cărți de cult au sus, pe foaia de titlu, următoarea însemnare cu caractere latine: „Biserica Tuzla zidită de Mihail și Vasile Kogălniceanu”.

Mineiele pe septembrie, iulie și august, tipărite în aceeași tipografie și la același an, care poartă cite o însemnare identică se găsesc la biserica din Eforie Nord, probabil din vremea cînd aceașă localitate depindea de parohia Tuzla. Aici se află și Mineiul pe ianuarie, aceeași tipăritură, dar pe care nu se mai păstrează însemnarea ca în celelalte. Este greu de precizat dacă aceste cărți de cult au fost dăruite acestei bi-

serici tot de ctitor sau poate reprezentată altă donație pe care s-a arătat numai, prin însemnarea amintită, că zidirea acestui lăcaș de închinare se datorește lui Mihail Kogălniceanu.

Din cele prezentat se poate constata că Mihail Kogălniceanu a fost legat trup și suflet de această vatră a străbunilor noștri apărută de brațul lui Burebista și al lui Decebal și stăpînită de Mircea cel Bătrîn, pe care, în secolul XIX cărturarul și diplomatul român, prin strădanie și devotament, a ajutat-o atît cît i-a fost cu putință, ocupîndu-se de soarta ei sub toate aspectele.

Și dacă trupului acestui mare iubitor de neam și om de stat — Mihail Kogălniceanu — nu i-a fost hărăzit să se odihnească în această glie dorogită dintre ape, cum a dorit cînd era în viață, înfăptuirile lui mărețe, printre care și biserica din Tuzla, au rămas aici. De aceea, amintirea îi va fi păstrată permanent cu aleasă recunoștință și profund respect în inimile celor ce făuresc viața cea nouă și trăiesc acum în Dobrogea de aur a zilelor noastre.

† EPIFANIE TOMITANUL
Episcop-vicar

„Cununi de pietre scumpe...“

(Continuare din pag. a 2-a)

Puterea care realizează această unitate, care sudează sufletele, este *puterea iubirii*. Ea unește inimile mirilor mai înainte de a se uni trupește. Ura dezbină; iubirea apropie și unește sufletele ca și trupurile. Iubirea este una din pietrele scumpe din cununile mirilor. Dar ea trebuie să fie veritabilă piatră prețioasă și nu o imitație fără valoare. Pentru această Harul cununiei vine să înalțe iubirea trupească, s-o transfigureze și s-o înalțe prin credință și înfrinare. „Biserica conține legătura soților ca o legătură completă, trupească și sufletească“.

Iubirea rodește în sinul familiei prin nașterea de prunci, prin care soții se deschid nu numai unul față de celălalt ci și spre societate în general, spre Biserică, ambele fiind formate — după cuvântul unui teolog — din „unități duale, nu din indivizi... din molecule, nu din atomi... O căsătorie creștină se încheie între două persoane de sex opus, iar fidelitatea comună a celor doi față de un al treilea — față de Dumnezeu, îi păstrează pe aceștia într-o adevărată unitate între ei și cu Dumnezeu“ (D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 194). Se pune astfel în valoare o altă piatră scumpă din cununa căsătoriei creștine: *credința în Dumnezeu*. Prin această Taină nu numai că soții se constituie într-o unitate deplină între olaltă, dar împreună se constituie în comuniune cu Hristos. Ei alcătuiesc o mică Biserică în Biserică cea mare a Trupului tainic al lui Hristos. În această credem că rezidă analogia pe care Sfântul Apostol Pavel o face între mire și mireasă — pe de o parte, și între Hristos și Biserică Sa — pe de altă parte, cu toate consecințele și îndatoririle ce urmează din această analogie pentru miri. Taina este într-adevăr mare, dar numai dacă este încheiată în (credința în) Hristos și în (legătura cu) Biserică (Cf. Efeseni 5, 32).

Pentru sfințenia cununiei și pentru legătura ei cu celelalte sfinte Taine, nu este lipsită de importanță prevederea cuprinsă în motivulnic, ca logodna și cununia să se încheie „în biserică, după dumnezeiasca Liturghie“ sau cel puțin să le premeargă împărăși-

rea mirilor. „Se pune în felul acesta în lumină raportul acestei sfinte Taine cu aceea a Sfintei Euharistii în care noi celebrăm legătura de iubire dintre Hristos și Biserică Sa. Din punct de vedere pastoral aceasta înseamnă că soții trebuie să învețe a prețui Taina iubirii lui Hristos pentru Biserică și, prin urmare, să constituie și ei o mică comunitate euharistică — parte integrantă a marelui comunități euharistice — dacă vor să fie pe deplin credincioși vocației lor. Numai în felul acesta și copiii ce vor veni pe lume se vor naște cu o vocație euharistică, într-o atmosferă baptismală, „chezășie bună a creșterii lor drepte înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor. În felul acesta și nunta — considerată în lumina sacerdoțiului universal al credincioșilor, primit în Sfântul Botez, dacă avem în vedere Harurile ce le împărtășește mirilor, își găsește pe deplin legitimitatea de Taină sfințită“.

Este obiceiul ca nunta să se încheie în fața comunității întregi sau a unei părți a ei, ceea ce înseamnă că întreaga comunitate este chemată și se angajează să sprijine noua căsnicie ca ea să se dezvolte pe linia cea bună a vieții, în caz contrar urmând a suferi nu numai căsnicia ci și societatea întreagă care, pe urma defecțiunilor în familie, nu are decît de suferit.

„Nici nu ne dăm seama cite binecuvîntări se revărsa peste o familie, dacă mirii înțeleg astfel Taina și unitatea cununiei. Întîi de toate soții nu și-ar mai ascunde gîndurile unul de către celălalt; nu ar mai căuta unul în dreapta și altul în stînga, ci fiecare ar trăi și ar lucra, ca și cînd ar împlini gîndurile, simțirile și voința celuilalt. Neînțelegerile s-ar înlătura ca prin minune, căci „nimeni nu și-a urît vreodată trupul său, ci-l hrănește și-l încălzește“ (Efeseni 5, 29). Fiind una, un trup și un suflet, soții se vor purta unul față de celălalt ca și cum se poartă fiecare față de trupul său, adică față de sine însuși; nu vor mai fi „eu“ și „tu“, ci „noi“...“

Taina sfintei Cununii astfel înțeleasă face din familie un colț de rai, o grădină în care înfloresc toate florile virtuților — pietrele scumpe din cununa duhovnicească de pe capetele mirilor.

Din agenda

Prea Fericitului Părinte

IUSTIN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

— Miercuri, 9 decembrie, P.F. Patriarh Iustin a primit vizita de curtoazie a Excelenței Sale Domnului Sköld Hanz, ambasadorul Suediei la București. A fost de față P.S. Episcop-vicar Vasile Tirgovișteanul.

— Joi, 10 decembrie, P.F. Patriarh Iustin a primit vizita de curtoazie a Excelenței Sale Dom-

nului David B. Funderburk, ambasadorul S.U.A. la București.

— Joi, 17 decembrie, P.F. Patriarh Iustin a primit vizita de curtoazie a Excelenței Sale Domnului Benedeto Santarelli, ambasadorul Italiei la București.

— Luni, 28 decembrie, P.F. Patriarh Iustin a primit pe P. Cuv. Arhimandrit Nifon Saikaly, repre-

zentantul Patriarhiei Antiohiei la Moscova. A fost de față P.S. Episcop-vicar Vasile Tirgovișteanul.

— P.F. Patriarh Iustin a primit pe Canonical Douglas Ward Boddington, aparținînd Bisericii Anglicane din Londra. A fost de față P.S. Episcop-vicar Vasile Tirgovișteanul.

ROMAN R. CIOROGARIU (1852—1936)

Studii și documente

În cei 10 ani de binecuvîntate strădanii pe scaunul vlădicesc de la Oradea, Prea Sfințitul Episcop Vasile s-a impus nu numai prin activitatea sa pastorală, administrativ-economică și patriotică, ci și prin cea culturală. Om de carte și iubitor al cuvîntului tipărit, Prea Sfinția Sa a dat la lumină cele două minunate volume de predică (*Cuvîntări liturgice*, ediția a doua, Oradea, 1976 și *Cuvîntări la duminicile și sârbătorile creștinești*, Oradea, 1980), volumul masiv: *Monumente istorice bisericesti în Eparhia Oradei*, în 1978, și volumul de studii istorice, teologice, literare, intitulat: *Trepțe vechi și noi de istorie, cultură și viață bisericască în Eparhia Oradei. Mărturie, evocări*, în 1980.

Noul volum, proaspăt ieșit de sub tipar, se ocupă de personalitatea complexă a primului episcop al reînființatei eparhii a Oradei, Roman Ciorogariu. El apare ca un omagiu adus marelui ierarh, la împlinirea a 130 de ani de la naștere și 45 de la trecerea la cele veșnice. Dascăl și director al Institutului teologic-pedagogic din Arad (1880—1917), vicar la Oradea (1917—1920), apoi episcop (1920—1936), Roman Ciorogariu a fost, mai presus de toate, un însușit patriot, un mare luptător pentru obținerea de drepturi pe seama românilor aflați între granițele fostului imperiu

habsburgic, un militant cu fapta și cu scrisul pentru realizarea memorabilului act de la 1 decembrie 1918. Studiul profesorului Vasile Popeangă din Arad pune în lumină tocmai activitatea sa națională-politică, subliniind rolul său mobilizator în calitate de „tribunist“, cum îi plăcea să se numească, adică de colaborator și îndrumător al ziarurilor *Tribuna* de la Sibiu, apoi la *Tribuna* și *Tribuna Poporului* — din Arad, la foaia eparhială *Biserica și Școala* din Arad, pe care a condus-o timp de 17 ani (1900—1917), la *Legea Românească*, foaia eparhială pe care a înființat-o în Oradea, la revista *Cele trei Crișuri* din Oradea, precum și la o serie de alte periodice. Sint subliniate și alte aspecte din activitatea sa națională-patriotică, în perioada Memorandumului, în perioada premergătoare unirii, apoi în anii 1918—1919, activitatea lui ca pedagog de vocație, care a format atîtea generații de preoți și învățători români.

Studiul părintelui Gheorghe Lițiu de la Oradea pune în lumină activitatea lui Roman Ciorogariu ca episcop. Deși a ajuns pe scaunul vlădicesc de la Oradea la 69 de ani, a izbutit ca în scurt timp să înzestreze noua eparhie cu o reședință corespunzătoare, o Academie teologică avînd un Corp profesoral bine pregătit, o

școală de cîntăreți, o tipografie în care au apărut mai multe lucrări, precum și foaia *Legea Românească*, o mănăstire la Izbuc etc.

Partea a doua a lucrării (p. 131—455) cuprinde un număr de 276 acte inedite, culese din diferite arhive, care conturează și mai deplin personalitatea marelui dascăl, gazetar, patriot și ierarh. Sint, între ele, scrisori trimise de Roman Ciorogariu unor personalități ale vieții noastre politice, culturale sau bisericesti, ori primite de la aceștia (Septimiu Albini, Eugen Brode, Ion Slavici, Vasile Mangra, Ilarie Chendi, Ion Biau, Ion Kalinderu, Miron Cristea, Nicolae Ivan, Octavian Goaga, Ioan Lupas, Alexandru Lapedatu, Vasile Goldiș ș.a.).

Noua lucrare — atît prin cele două studii valoroase cit și prin documentele ei, — va fi de un real folos cercetătorilor istoriei noastre naționale și bisericesti. Prefața Prea Sfințitului Vasile, tradusă în limbile franceză și germană (p. 5—33), va ajuta pe cititorii străini să cunoască figura marelui ierarh de la Oradea. Volumul prezentat aci cinstește deopotrivă atît pe ctitorul Eparhiei Oradei, Roman Ciorogariu, cit și pe vrednicul său urmaș, Prea Sfințitul Episcop Dr. Vasile Coman, sub îndrumarea căruia a văzut lumina tiparului.

Pr. Prof. M. Păcurariu

IOAN STRATAN și VASILE MUNTEAN

Monumente istorice bisericesti din Lugoj

(Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1981)

Editura Mitropoliei Banatului publică „Monumente istorice bisericesti din Lugoj“ carte apărută sub semnătura profesorului Ioan Stratan și a Preotului Vasile Muntean, ambii îndeaproape cunoscuți ai localității bănățene Lugoj care cu înțelegere, respect și dragoste pentru trecut... oferă competitorul muncii lor competente.

În partea primă a cărții intitulată „Scurtă istorie a orașului“ este prezentată sistematic o scurtă istorie a localității dintru începuturile ei și pînă în zilele noastre, avînd și un bogat material ilustrativ.

În partea a doua, „Trecutul bisericesc al Lugojului“ se face o succintă reconstituire „a vieții eccliazistice a Lugojului din vremurile de demult“ pînă în contemporaneitate, ilustrată cu adevărate documente de epocă.

A treia parte „Posta biserică-mănăstire Sfințit Nicolae“ ne înfățișează diferitele ipoteze cu privire la începuturile biserică-mănăstirii, propunînd ca „datare aproape sigură“ cumpăna sec. XIV—XV.

„Biserica mare“ — partea a patra a lucrării — una din cele mai

importante construcții de stil baroc din Banat, monument istoric, este descrisă de autor împreună cu întemeietorii, tipul edificului, pictura și alte podoabe ale ei, exemplificate prin ilustrații grațioase.

Partea a cincia „Biserica Pogorirea Sfințitului Duh“ cuprinde descrierea „bisericii cu un turn“ din localitate, fiind alăturate și reproducerile necesare.

În „Alte monumente lugojene“ — partea a șasea a lucrării — sint prezentate monumentele mai importante ale Lugojului: Birtul Poștei, Monumentul „Unirii“, Monumentul generalului Ion Dragalina, Ioan Vidu, Coriolan Brediceanu, Traian Grozăvescu, Statuia lui Eftimie Murgu, Obeliscul de pe Cîmpul Libertății, frumos reproduse fotografic.

„Cimitirul“, a șaptea parte a lucrării „monument sacru al virtuților românești... a premers în cursul istoriei sale alte cimitire mai vechi“.

În „Încheiere“ autorii arată intenția lor de a fixa „locul și rolul vechiului centru românesc, Lugojul, în contextul istoriei Banatului, a țării“.

Numirea P. Cuv. arhim. V. Tohăneanu în funcția de exarh

Răsărită sub sprinceană Munților Făgăraș pe o adevărată „gură de rai“, Mănăstirea Brîncoveanu poartă cu vrednicie prin ani bunul nume al ctitorului ei, voievodul ce și-a încheiat muceniceste viața pentru poporul și Legea sa.

Viețuitori, știuți și neștiuți, cu frică de Dumnezeu și dragoste de glie și neam și-au aprins și mărit aici făclia ființei lor launtrice, făclie pe care au pus-o apoi în slujba obștei mănăstirești, cit și în slujba obștei celei mari a credincioșilor.

Acest lucru este vădit și astăzi. Oricine poate vedea aici concretizat proverbul care spune că „omul sfințește locul“. Prin muncă și rugăciune, la Mănăstirea Brîncoveanu locul se sfințește zi de zi, iar la această sfințire fie-

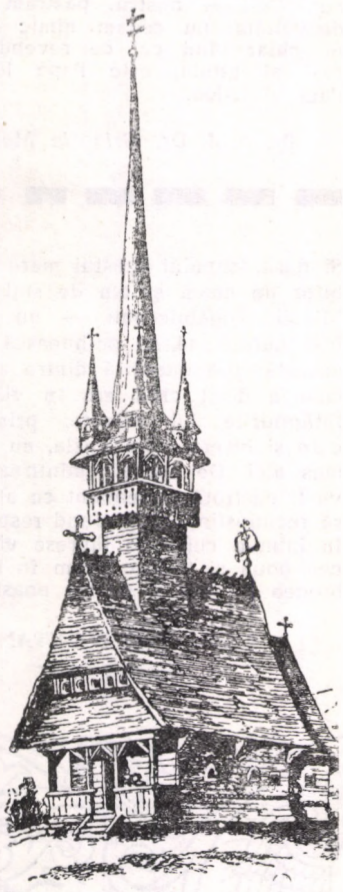
care din cei ce alcătuiesc obștea de astăzi își aduce contribuția.

Este recunoscut însă că, pe linie gospodărească îndeosebi, amprentă vădită și-a pus și își pune actualul ei stareț, P. Cuv. arhim. Veniamin Tohăneanu. Aceasta nu numai de peste zece ani de cînd este în fruntea acestui așezămînt voievodal, ci de peste douăzeci și cinci de ani, de cînd îndeplinește munci de răspundere la această sf. mănăstire.

Toate aceste avîndu-le în vedere Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei și Locțiitor de Mitropolit al Ardealului, cu decizia nr. 3/1981, a numit pe P. Cuv. arhim. Veniamin Tohăneanu în funcția de exarh pentru așezămintele monahale ale Arhiepiscopiei Sibiului.

Îi dorim spor bun și în această muncă. P.

Dorim a-i încunoștința pe mult stimații cititori ai „Telegrafului Român“, că relatările privind instalarea în scaunul de Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Ardealului a Î.P.S. Sale Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ vor fi cuprinse în numărul imediat următor al publicației noastre, acest eveniment urmînd a se petrece în data de 7 februarie a.c.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei și Locțiitor de Mitropolit al Ardealului — președinte; Lucian Făgărașanul, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Lector Aurel Jivi — redactor adjunct; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu — membri; Diac. Ezechiel Oancea, tehnoredactor.

Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM Departamentul Export — Import Presă P. O. Box 136-137 — telex: 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3.